

एपीजे स्कूल, शेख सराय
प्रथम सत्रीय परीक्षा, 2019-20

SS-2

विषय-संस्कृतम्
कक्षा-सप्तमी

समय : होरात्रयम्

पूर्णांक : 80

निर्देशा-(i) प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति।

खण्डः (क) अपठित-अवबोधनम् - 10 अंकाः

खण्डः (ख) रचनात्मक-कार्यम् - 10 अंकाः

खण्डः (ग) अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् - 30 अंकाः

खण्डः (घ) पठित-अवबोधनम् - 30 अंकाः

(ii) सर्वे प्रश्नाः आनिवार्याः।

(iii) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।

(iv) प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया।

(v) उत्तराणि संस्कृतैव लेखनीयानि।

(खण्ड-क)

अपठितांशं-अवबोधनम् (10 अंकाः)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् संस्कृतेन उत्तरत—

केरले अस्ति एकः ग्रामः। तस्य नाम स्वर्गः इत्येव। यथा नाम तथा गुणः एवं स्वर्गतुल्यः एव अस्ति अयं ग्रामः। एतं प्रति गमनं सरलं नास्ति परंतु गत्वा आनन्दः अनुभूयते। अत्र एकः जलाशयः अस्ति यत्र कदापि जलाभावः न भवति। ईतः किञ्चित् दूरे अस्ति बेन्द्रेतीर्थम्। अत्र उष्णजलोपेतः तडागः अस्ति यत्र स्नात्वा चर्मरोगः नश्यति।

I. एकपदेन उत्तरत—

(4)

(क) स्वर्गः नाम ग्रामः कुत्र अस्ति?

(ख) उष्णजलोपेतः तडागः कस्मिन् तीर्थे अस्ति?

(ग) उष्णजलोपेते तडागे स्नानेन कः रोग नश्यति?

(घ) अयं ग्रामः केन तुल्यः अस्ति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत—

(2)

(क) स्वर्गग्रामं गत्वा जनः कस्य अनुभवं करोति।

III. भाषिककार्यम्—

- (क) वाक्यं पूरयत—'यथा नाम .....।'
(ख) 'उष्णजलोपेतः' इति पदं कस्य विशेषणम्।
(ग) 'अस्मात् स्थानात्' इति अर्थे किम् अव्ययपदम् अत्र प्रयुक्तम्?
(घ) 'कठिनम्' इति पदस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम्?

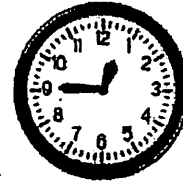
(खण्ड-ख)

(रचनात्मककार्यम्) (10 अंकाः)

2. संस्कृतेन अनुवादं कुरुत—

- (क) मैंने अपना प्रतिबिम्ब देखा।
(ख) वर्षा के बिना सारे जलाशय सूख गए।
(ग) यह घर निवास के योग्य है।
(घ) जन्मदिन की शुभकामनाएं।
(ङ) बीरबल अखबर के मुख्यमन्त्री थे।

3. घटिकाः दृष्ट्वा शब्देषु समयं लिखत—

(खण्ड-ग)

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम्) (30 अंकाः)

4. शब्दरूपाणि पूरयत—

शब्दाः	विभक्तः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(क) नदी	प्रथमा			
(ख) गुरु	द्वितीया			
(ग) राम	पञ्चमी			

- (घ) तद्(पुं) सप्तमी
(ङ) किम्(स्त्री०) षष्ठी
5. धातु-रूपाणि पूरयत— (5)
धातुः	लकारः	पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
(क) दृश्	लट्	प्रथमः			
(ख) गर्ज	लोट्	मध्यमः			
(ग) नश्	लङ्	उत्तमः			
(घ) नी	लट्	प्रथमः			
(ङ) स्था(तिष्ठ्)	(विधि)	उत्तमः			
6. वाक्येषु क्रिया-पदानां लकार-परिवर्तनं कुरुत— (5)
- (क) अहं विलम्बेन गमिष्यामि। (लङ् लकारे)
(ख) त्वं कक्षात् निर्गच्छसि। (लोट् लकारे)
(ग) यूयं अत्र एव तिष्ठत। (लृट् लकारे)
(घ) ते वृक्षान् न कृन्तन्ति। (लोट् लकारे)
7. उचितविभक्ति-पदैः रिक्त स्थानानि पूरयत— (5)
- (क) सर्वे पशवः ..... भीताः आसन्। (सिंहः)
(ख) शिष्यः ..... प्रणमति। (गुरु)
(ग) चन्द्रः ..... शीतलतरः भवति। (चन्दन)
(घ) ..... दुर्गन्धः प्रसरति। (अवकर)
(ङ) अहम् ..... स्निह्यामि। (अनुज)
8. वाक्येभ्यः कर्तृपदानि क्रियापदानि च चिनुत— (1)
वाक्यानि	कर्तृपदानि	क्रियापदानि
(क) आसीत् भासुरकः नाम एकः सिंहः।	.....	.....
(ख) यथा आज्ञापयति देवः।	.....	.....
9. पदानां धातु प्रत्ययं च पृथक् कुरुत— (4)
पदानि	उपसर्गः	धातुः	प्रत्ययः
(क) अवगत्य			
(ख) प्रविश्य			
(ग) नीत्वा			
(घ) निर्गम्य			

10. उचित-अव्यय-पदैः रिक्त-स्थानानि पूरयत—

(5)

- पुनः, अद्यतः, कुत्रः, चिरम्, परम्
(क) ..... अहम् असत्यं न वदिष्यामि।
(ख) मम पुस्तकानि ..... सन्ति?
(ग) त्वं ..... जीव।
(घ) ..... मेलिष्यामः।
(ङ) सः मित्रस्य गृहं गच्छति ..... मित्रं गृहे न अस्ति।

(खण्ड-घ)

(पठित-अवबोधनम्) (30 अंकाः)

11. अधोलिखितं गद्यांशं, पद्यांशं च पठित्वा प्रदत्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत—

(अ) गद्यांशः

(5)

इदानीं प्रभात-वेला अस्ति। सूर्यः शनैः शनैः पूर्व-दिशायाम् उदयति। सूर्यस्य अंशवः तरूणां पर्वतानां च शिखरेषु खेलन्ति, श्यामलम् आकाशं सागरं च स्वर्णिम् कुर्वन्ति। प्रभात-वेलायाः शोभा सर्वेषां चित्तानि हरति।

दिनकरस्य किरणैः अंधकारः नश्यति सर्वत्र च प्रकाशः प्रसरति। खगाः पशवः मानवाः च निद्रां त्यक्त्वा उत्तिष्ठन्ति।

I. एकपदेन उत्तरत—

- (क) इदानीं का अस्ति?
(ख) सूर्यः कस्यां दिशायाम् उदयति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत—

- (क) के उत्तिष्ठन्ति?

III. भाषिककार्यम्—

- (क) 'त्यक्त्वा' पदे कः प्रत्ययः?
(ख) 'सूर्यस्य अंशवः' अस्मिन् पदे विशेषणं किम्?
(ग) 'श्यामलम्' पदस्य विलोमपदं किम्?
(घ) 'सूर्यस्य' पदस्य पर्यायपदं किम्?

(आ) पद्यांशः

(5)

चन्दनं शीतलं लोके चन्दनादपि चन्द्रमा।

चन्द्रचन्दनयोः मध्ये शीतला साधुसंगतिः॥

I. एकपदेन उत्तरत—

- (क) लोके किं शीतलां भवति?
(ख) चन्दनात् अपि किं शीतलतरम् भवति?

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत—

(क) चन्द्रचन्दनयोः मध्ये का शीतला?

(ख) चन्दनं कुत्र शीतलम्?

III. भाषिककार्यम्—

(क) 'शीतला' विशेषण-पदस्य विशेष्य-पदं किम्?

(ख) उष्णम् पदस्य विलोम-पदं लिखत।

12. पर्यायवाचि-पदानां मेलनं कुरुत—

(क) सलिलम्	(i) अमृतम्
(ख) मार्गं	(ii) जलम्
(ग) दिशा	(iii) जनः
(घ) पीयूषम्	(iv) पन्थाः
(ङ) व्यक्ति	(v) आशा

(5)

13. पदानाम् अर्थः मेलनं कुरुत—

(क) पुरा	(i) चतुरता
(ख) वैरी	(ii) आज्ञा
(ग) आदेशः	(iii) प्राचीन काल में
(घ) चातुर्यम्	(iv) काला
(ङ) कृष्णः	(v) शत्रु

(5)

14. विशेष्य-पदैः सह विशेषण-पदानां मेलनं कुरुत—

विशेषण-पदानि	विशेष्य-पदानि
(क) सर्वासु	(i) स्थलम्
(ख) स्वच्छम्	(ii) मार्गः
(ग) पानीयम्	(iii) दिशासु
(घ) पावनम्	(iv) जलम्
(ङ) सुदीर्घः	(v) नगरम्

(5)

15. रेखांकित-पदानि आधृत्य प्रश्न-निर्माणं कुरुत—

- (क) ह्यः रविवासरः आसीत्।
- (ख) वानराः सर्वत्र कूर्दन्ति।
- (ग) एताः मम पुस्तिकाः सन्ति?
- (घ) एतानि पुष्पाणि तुभ्यं सन्ति?
- (ङ) ते घोषणां कुर्वन्ति।

(5)

एपीजे स्कूल (पंचशील पार्क)

वार्षिक परीक्षा (2019-20)

परीक्षा विषय:-संस्कृतम्

कक्षा-सप्तमी

समय-होरात्रयम्

पूर्णांक-80

1. उचित धातुरूपैः रिक्तस्थानानि पूरयत- (1/2×18 =9)

- (i) साधु प्रथमा विभक्ति तीनों वचन
- (ii) भगवत् द्वितीया विभक्ति तीनों वचन
- (iii) अस्मद् तृतीया विभक्ति तीनों वचन
- (iv) सर्व(पुल्लिंग) चतुर्थी विभक्ति तीनों वचन
- (v) किम् (पुल्लिंग) पञ्चमी विभक्ति तीनों वचन
- (vi) किम्(स्त्रीलिंग) षष्ठी विभक्ति तीनों वचन

2. निर्देशानुसारेण शब्दरूपाणि लिखत। (1/2 ×18 =9)

- (i) गम् लट् लकार प्रथम पुरुष तीनों वचन
- (ii) पठ् लट् लकार मध्यम् पुरुष तीनों वचन
- (iii) पा लट् लकार प्रथम् पुरुष तीनों वचन
- (iv) दृश् लृट् लकार प्रथम पुरुष तीनों वचन
- (v) अस् लङ् लकार उत्तम पुरुष तीनों वचन
- (v) अस् लोट् लकार उत्तम पुरुष तीनों वचन

3. निम्नअंकेभ्यः संस्कृतस्य संख्यावाची शब्दान् लिखत -(1/2× 10 =5)

५०, ३९, २३, ४०, २०, १९, ११, ९, ३४, १०

4. विकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं रिक्तस्थानानि पूरयत- 5

i) 'स्वराः' _____ सन्ति।

क) ३ ख) १३ ग) ३३

ii) 'इ' _____ अस्ति।

क) व्यञ्जनम् ख) स्वरः ग) अयोगवाहः।

iii) 'द' _____ अस्ति।

क) व्यञ्जनम् ख) स्वरः ग) संयुक्त - अक्षरम्

iv) 'श' _____ अस्ति।

क) स्पर्श ख) अन्तस्थः ग) उष्माणः

v) 'ध' _____ अस्ति।

क) तवर्गः ख) चवर्ग ग) कवर्गः

5. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत-5

i) माता सर्वदेवमयी भवति।

ii) वसुन्धरा वीरभोग्या अस्ति।

iii) अनुतं न जयते।

iv) निश्चयात् सर्वं लभ्यते।

v) अमांगल्यं न वक्तव्यम्।

6. उचित - पदैः रिक्त- स्थानानि पूरयत-5

i) वाहनानां _____ मम पर्यावरणं प्रदूषितं भवति। (धूम)

ii) पुस्तकालये _____ पुस्तकानि सन्ति। (अनेक)

iii) _____ प्रकाशः अंधकारं नश्यति। (रवि)

iv) वयं _____ रक्षिष्यामः। (स्वदेश)

v) माता _____ भोजनं यच्छति। (पुत्र)

7. संस्कृतेन अनुवादं कुरुत-5

i) कार्यक्रम के बाद मैं आउँगा।

ii) हमारे देश की सभ्यता और संस्कृति प्रसिद्ध है।

iii) वह प्रतिदिन प्रातः छह बजे उठता है।

iv) विद्वान गर्व नहीं करता।

v) हम सब भी मातृभूमि की रक्षा करें।

8. एकपदेन उत्तरत-5

i) अष्टम- कक्षायाः छात्राः किं गास्यन्ति?

ii) प्रवरः कलाकक्षां गच्छति।

iii) मालाकारस्य नाम किम् आसीत्?

iv) द्वारपालः पण्डिताय किं यच्छति?

v) पुराणेषु वेदेषु कस्याः स्तुतयः कृताः?

9. पूर्णवाक्येन उत्तरत-5

i) नगरम् कीदृशं भवतु?

- ii) कया अमृतं प्राप्यते?
- iii) भोजस्य कीर्ति कुत्र प्रसरतु?
- iv) कूपे स्वं प्रतिबिम्बं दृष्ट्वा भासुरकः कथम् अगर्जत्?
- v) सम्पत्तौ च विपत्तौ च केषाम् एकरूपता भवति?

10. पर्यायान् चित्वा लिखत-5

- i). समुद्रः =
- ii). परिवारम् =
- iii). पीयूषम् =
- iv) शैलः =
- v). सूर्यः =

11. अधोलिखित- क्रिया - पदानाम् उपसर्ग, धातुं, लकारं पुरुषं वचनं च लिखत-5

पदम्	उपसर्गः	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
i) आज्ञापयति					
ii) आदिशति					
iii) आनयन्तु					
iv) निर्गच्छामि					
v) उपविशामः					

12. उचित- अव्यय - पदैः रिक्त- स्थानानि पूरयत-5

अव्यय- पदानि - प्रतिदिनम्, परम्, मा, एकदा, विना

- i) उच्चैः _____ वद।
- ii) _____ त्वम् एतत् पुस्तकम् अवश्यं पठ।
- iii) स्वमित्रं _____ अहं न खेलिष्यामि।
- iv) मम पिता _____ व्यायामं करोति।
- v) सः धनिकः अस्ति _____ कस्यापि सहायतां न करोति।

13. रेखांकितपदानि शुद्धानि कृत्वा लिखत -5

- i) सः लिखतः।
- ii) सः मुखात् खादति।
- iii) आवां पादौ चलामः।
- iv) वयं तत्र गच्छामि।
- v) यूयं पठथः।

14. सूक्तीनाम् अंशान् योजयत-5

- i) चक्रवत् परिवर्तन्ते _____।
- ii) सत्यमेव जयते _____।
- iii) अमाङ्गल्यम् _____।

- iv) सर्वदेवमयी माता _____।
v) महाजनः येन गतः _____।

15. भिन्न- प्रकृतिकं पदं चिनुत- 2

- i) निवासः, मार्गः, केन्द्रम्, कार्यालयः
ii) सभ्यता, संस्कृतयः, नद्यः, मुनयः